

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	20 cèntims.
Número atrassat	30 »
Subscripció anual	10 pessetes.



S U M A R I

La devoció a la Verge de Montserrat,
pàg. 2. - Les muntanyes de Catalunya,
pàg. 6. - Cançons populars, pàg. 10. - No
és cert, pàg. 11. - Castellbó, pàg. 13. - La
llegenda de Joan Garí, pàg. 16. - Consell,
pàg. 17. - Contes vells... forjats de nou,
pàg. 18. - Record, pàg. 19. - Pregària, pà-
gina 20. - Catalans notables, pàg. 21. -
Endevinalles, pàg. 23. - El Santuari de
la Mare de Déu de la Cisa, pàg. 24. - El
campanar de Reus, pàg. 28. - Folklore
aforístic, pàg. 30.



La devoció a la Verge de Montserrat

ABANS de fer una ressenya històrica d'aquesta devoció, cal que fem esment d'algunes de les moltes llegendes i tradicions que corren de boca en boca sobre aquesta devoció tan arrelada en el cor dels catalans.

Una d'aquestes tradicions diu que la imatge de la Verge Bruna fou esculpida a l'Orient per l'evangelista Sant Lluç i portada a la nostra terra per l'apòstol Sant Pau, però, per altra banda, encara no està comprovat que Sant Pau hagi estat mai a Catalunya.

Continua aquesta tradició afirmant que aquesta imatge fou originàriament venerada a l'església de Sant Just i Sant Pastor de Barcelona i que, quan la invasió sarraïna, fou amagada entre els penyals montserratins.

Apart que no s'ha pogut comprovar l'existència de l'església alludida durant el segle i —Sant Just i Sant

Pastor foren martiritzats posteriorment i, per tant, cas d'existir abans aquella església havia d'ésser sota una altra advocació—, tampoc no és lògic que els barcelonins anessin a amagar la imatge a una muntanya que, com Montserrat, es troba a uns seixanta quilòmetres de Barcelona tenint, com tenien, altres muntanyes més properes.

Una altra tradició —amb més probabilitats de verosimilitud, però no comprovada tampoc—, assegura que un monjo anomenat Quirze, deixeb'e del propi Sant Benet, vers l'any 540 establí un petit monestir o monasteriol vers l'indret que actualment ocupa la vila de Monistrol —d'aquí li vindria el nom a la vila— i que, quan la invasió dels àrabs, aquests monjos es veieren obligats a fugir pels recons de la veïna muntanya, i que fou aleshores quan amagaren la imatge en una de les coves de Montserrat.

Aquesta imatge hauria estat amagada per espai de cent-seixanta anys a l'indret on s'alça, avui dia, la formosa capella coneguda amb el nom de Cova de la Verge, fins que la trobaren uns pastors que donaren compte de la troballa al bisbe de Manresa. Aquí ens trobem davant d'un altre error històric, tota vegada que la pintoresca ciutat del Cardoner, malgrat la seva formosa Seu, no ha estat mai cap de bisbat.

Alguns diuen que aquesta imatge de la Verge és la que encara es conserva a la cova anomenada de Fra Garí.

Es creença popular que la noia casadora que, amb una pedra, encerta a tocar el nas d'aquesta estàtua troba promès abans d'un any, però actualment ja no deu tenir cap efecte aquesta pràctica, car han estat tantes les pedrades, que a l'estàtua ja no li queda nas.

Endinzant-nos ja pel camp de la història, podem assegurar que l'any 888 ja existia a Montserrat una capella o ermita dedicada a la Verge Maria que, aquest any, fou cedida al monestir recentment fundat de Santa Maria de Ripoll. Possiblement, aquesta capella havia estat bastida durant els temps visigòtics.

Durant l'abadiat del monjo Oliva al monestir de Ripoll (primer terç del segle XI) la humil ermita montserratina fou convertida en monestir-priorat dependent de la gran abadia ripollenca. En aquell'a reculada data, cal situar la naixença de la devoció catalana envers la Verge Bruna.

Quan adquireix, però, major increment el culte de la Madona és quan la imatge actual és col·locada a l'altar major de la primitiva església romànica. Els estudis arqueològics han demostrat que aquesta imatge data d'una època que pot situar-se entre les darreries del segle XI i els primers anys del segle XII.

Parlant de la morenor de la imatge, Dom Anselm M. Albareda escriu:

“La causa d’aquesta morenor cal cercar-la, principalment, en el fum dels ciris innombrables que nit i dia cremaven a l’Altar de nostra Madona, a l’antiga i reduïda església. A còpia d’anys, el fum entelà i enfosquí la faç i les mans de la Imatge, tan lentament, però, que no es notava.

... ..
La devoció ardent dels nostres avantpassats —amb els milers de ciris i llànties que encengueren al seu Altar, testimonis vivents de pietat i gratitud— ha embrunit el rostre de la Mare de Déu de Montserrat”.

Aquesta Imatge és, amb els seus repetits miracles, la causa de què els catalans hagin pujat i continuïn pujant, cada vegada amb més constància, entusiasme i fe, a visitar a la Patrona de Catalunya en el seu magnífic solí de la Catedral de les Muntanyes.

Del llibre que narrava els miracles fets per intercessió de la Verge, la ciutat de Barcelona n’estampà fins a nou edicions —cada cop més voluminoses— durant el segle XVI.

Una altra de les causes que han contribuït a augmentar la devoció a Maria de Montserrat, fou la creació de la Confraria —encara avui existent— que fou confirmada el 23 de juliol del 1223.

Ja en temps molt remots, s’havia popularitzat un *Virolai a la Verge de Montserrat* la lletra del qual —segons Víctor Balaguer— era la que segueix:

Rosa plazent, solell de resplendor,
stella luzent, joel de sanct amor,
topazis cast, diamant de vigor,
rubís millor, carboncle reluzent.

Llir transcendent, sobrant tot altre flor,
alba jansent, claredat sens foscior,
en tot contrast anzits li pecador;
a gran maror ets port de salvament.

Aigla cabdal, volant pus altrament,
cambra roial del gran Omnipotent,
parfaitament aniats mon devot xant,
per tots priant siats-nos defendent.

En època més propera a nosaltres, s’han compost *Virolais*, amb lletra diferent a la suara transcrita, fins arribar

a la tan popular, original del místic poeta Jacint Verdaguer (1).

Altres proves de la devoció a la Verge de Montserrat, són els milers d'ex-vots que abans de la destrucció del monestir per les tropes napoleòniques emplenaven l'església i els claustres i d'altres milers que hom pot contemplar-ne avui dia.

Les innombrables joies desaparegudes durant les revoltes del segle passat, de les quals hom n'ha pogut veure inventaris coetanis i fidedignes, i les altres joies que la pietat dels catalans contemporanis ha agombolat dins de la moderna sagristia.

Cal esmentar, encara, el gran nombre de romiatges col·lectius que organitzaven anualment diversos municipis de Catalunya. Entre aquests romiatges cal destacar el que organitzà el Consell de Barcelona per a implorar la salut de la reina Elisabet, muller de Carles I (V d'Alemanya).

El dia 9 de setembre de l'any 1881, tingué lloc un esdeveniment de la més alta importància per a la història del monestir. Complimentant una decretal de Lleó XIII, el cardenal Benavides, delegat expressament per Sa Santetat, la miraculosa imatge de la Moreneta era solemnement coronada Patrona i Reina dels catalans.

Avui dia no tenen fi ni compte els temples i capelles on es ret culte a la nostra Patrona. Nombroses poblacions de Catalunya compten amb carrers i places retolats amb el nom de la Verge de la Muntanya. Hom calcula en unes deu-mil les dones catalanes que responen al nom de Montserrat. Aquest mateix nom sovintaja emprat com a cognom. Els inscrits a la secular Confraria de Nostra Dona de Montserrat són a milers i els romiatges individuals i col·lectius —facilitats extraordinàriament pels actuals mitjans de locomoció— assoleixen, sobretot en diades assenyalsades —Nadal, Setmana Santa, etc.— xifres insospitades.

A Catalunya no escassegen, certament, ni els santuaris de gran devoció ni els bells indrets, però un l'oc que atregui un contingent tan gran de visitants creiem difícil de trobar-lo, no solament al nostre Principat, sinó àdhuc fora d'ell.

GABRIEL NOGUÉS I PAHÍ.

(1) Una de les composicions més formoses destinades a ésser cantada en forma de Virolai durant els segles passats, és la reproduïda en el núm. 15, pàg. 21 de CURIOSITATS DE CATALUNYA.



Les muntanyes de Catalunya

V

MONTNEGRE

DESPRÉS d'haver efectuat la descripció del Montseny, és plaent descriure el Montnegre.

Perquè després d'haver efectuat les excursions indicades com Matagalls, el Turó de l'Home i les Agudes, i per complement el Pla de la Calma, en anar al Montnegre ens ve a la memòria la bellesa inoblidable del Montseny.

Per portar a terme aquesta excursió, el més indicat itinerari és el que parteix de Sant Pol de Mar, poble que es troba emplaçat a la línia de M. S. A. Es una població tota riallera de plena sabor marítima, amb tot l'encís de tenir la mar a sos peus.

Es diu que la capella que hi ha a dalt d'un petit turó són les restes d'un monestir antiquíssim, ja que, segons dates, en sos orígens existí un Monestir a les acaballes del segle iv, fundat per un deixeble de Sant Benet.

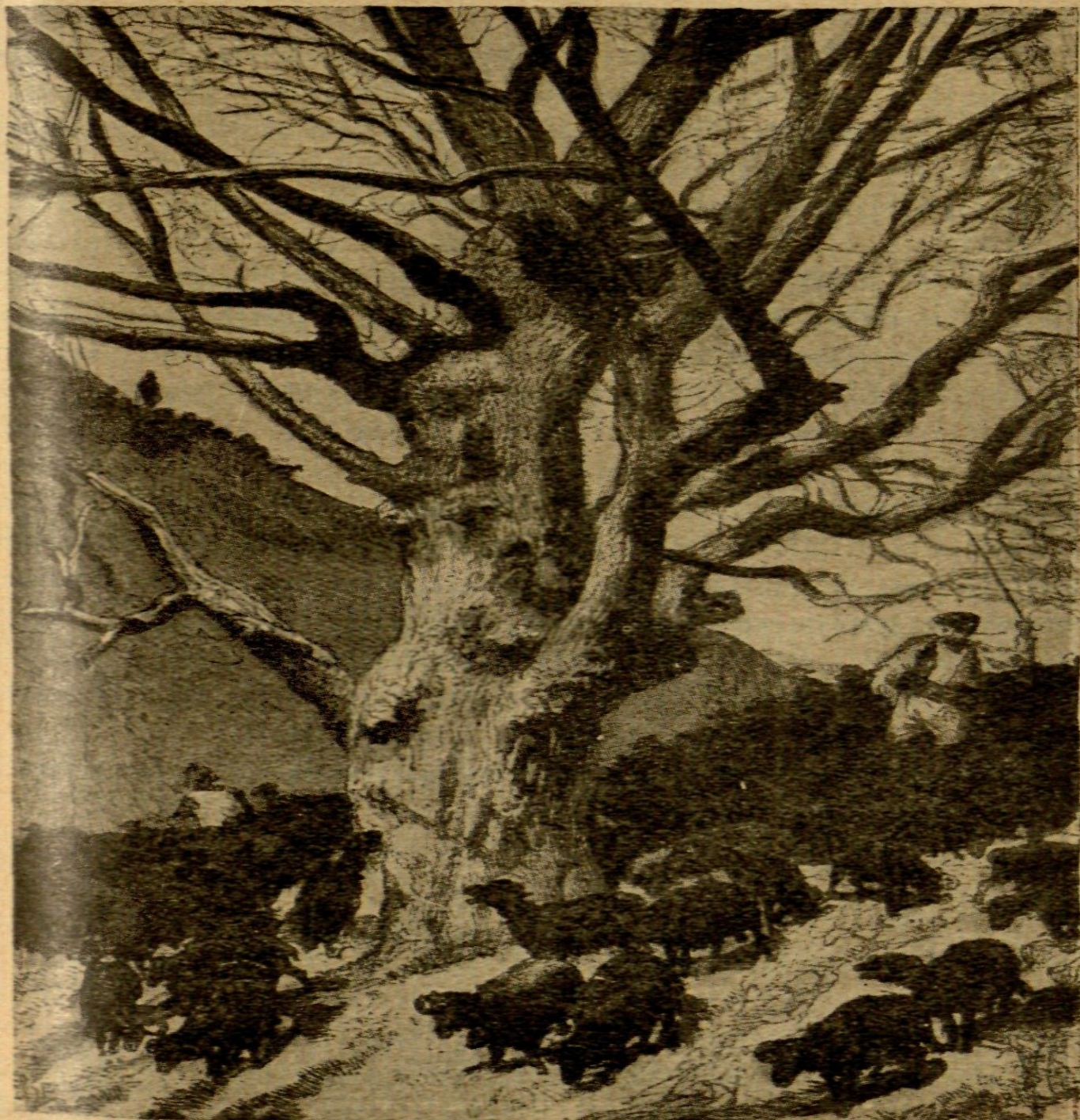
Seguint per la carretera s'arriba a Sant Cebrià, petit poblet emplaçat en un vall deliciós, al peu mateix de la serra de Montnegre; consta solament d'una vasta escampadissa de cases.

La situació d'aquest poblet és molt atractiu, perquè, a més de la seva petita alçada, està completament enclotat en un vall, tenint per fons la negra serralada.

No us podria precisar d'on ve el nom de Montnegre, però la meua creença és que ve de la mateixa condició natural, perquè, efectivament, aquesta serra vista d'un tros lluny dóna la sensació d'ésser una verdadera selva negra, degut a la seva espessa vegetació.

En parlar de Matagalls, li dèiem el macís negre per-

què ho és, i al Montnegre li diem perquè ho és també, si bé no és macís, perquè al Matagalls és molt escassa la vegetació, i si ens enlairem gaire aquesta és nulla, podent-se apreciar aleshores el fort macís negre de Matagalls,



format amb pedra d'un granit espès; doncs bé al Montnegre, és tot el contrari: com més al cim estem, més vegetació hi ha, arribant a ésser en certs punts tan espessa que sembla una vertadera selva negra.

Després de trobar-se alguns pins (pocs), que volen ésser abets, la major part de vegetació està composta d'alzines i pins bordals. No obstant, davant d'una visió

tan silvestre és molt deliciós trobar en aquells llocs un petit escoriall d'aigua, voltat de fresca vegetació i de boniques flors silvestres.

Es troben, també, per aquells indrets uns boscos amb uns arbres alts, prims, tot voltats de fullaraca; d'aquests arbres se'n diuen "poys".

Després d'haver passat tan bells indrets i ja arribat al cim del Montnegre, a 750 metres, és indescriptible l'emoció que sento. Perquè al costat mateix hi ha el macís imponent de Les Agudes en forma d'un triangle rectangle, que pel reflexe de la claror és d'una visió molt feréstega, destacant-se els bells colors silvestres dels prats verdosos a sos peus. Està en una situació que dóna la sensació que està tan a prop nostre, que sembla que amb la mà pugui arribar a tocar-se. I en girar el cap en sentit contrari, ¡oh bell contrast!, veig allí meravellat la Mar Mediterrània. Imagineu-vos vosaltres el difícil que és expressar amb tota la seva grandesa la visió natural. A un costat el feréstec Montseny i a l'altre costat la riallera Mar Mediterrània i a nostres peus la visió més silvestre que pugui veure's, ja que vaixant cap a Calella, passo per boscos deliciosos plens de fullaraca, però l'emoció més plaent que he sentit en aquesta excursió ha estat trobar entre la boscúria una fontana voltada d'una munió de flors bosquetanes.

Llegiu ara, si us plau, aquesta poesia inspirada en la bellesa inexhaurible del lloc.

ENCIS SILVESTRE

La bella Primavera, ha arribat
amb un dolç cant que és himne, d'un bell esclat
amb tota la grandesa de somriure,
de tota la bellesa de la immensitat
amb grans ganes de viure.

Quan estic pel mig del bosc, amb solitud
enmig de la fullaraca, amb plenitud
i enmig de tants ocells; tot és un vol
i enmig de tants bells cants i la virtut
refila el rossinyol.

I quan ja estic cansat, la fontana
es mostra joiosa al pas explanada,
i allí amb tanta frescor, sobiranes
hi veig després de llarga caminada
tot de flors bosquetanes.

Floretes molt silvestres, i boniques,
amb uns colors tan vius, molt petites
i entre l'herba fresca amb un moment,
jo, ja en veig algunes, molt petites
i entrémig un pensament.

Totes tenen un encís, que extasia,
tot el seu flaire sols és dolça via,
n'hi ha, però, entre totes i molt neta
sols una, d'un perfum de melodia,
que és la violeta.

Per mi aquestes floretes, bosquetanes,
moltes d'elles sens nom, sobiranes,
expressen elles per mi un tendre amor
amb totes les grandeses sobiranes,
amb el perfum del seu cor.

Recullo jo entre totes, petitetes
escollint-les pel perfum, boniquetes
i fent-ne un bell pomell amb tot el cor,
i poso, al mig de tots, violetes
i també un bes d'amor.

I deixant aquests llocs d'ensomni, que jo mai no me'n
mouria, es passa per entremig de molts boscos; un d'ells,
però, és molt deliciós, perquè el camí, completament
tapat, cobert de vegetació en forma de glorieta amb camí
estret, es veu una línia recta entremig de la verdor de les
plantes, i al final es destaca la blavor clara del cel, i
més baix, juntant-ne amb la línia de l'horitzó, es veu la
blavor intensa de la nostra Mar Mediterrània.

Al proper número us parlaré d'una excursió a Sant
Miquel del Fai.

J. NADAL I RIBAS.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General



L a p a s t o r e t a

QUÉ li donarem a la pastoreta?
Què li donarem per anar a ballar?
Jo li donaria una caputxeta
i a la muntanyeta la faria anar.
A la muntanyeta no hi neva ni plou
i a la terra plana tot el vent ho mou.
Sota l'ombreta, l'ombreta, l'ombrí,
flors i violes i romaní.

«De «Cançons de tot arreu», per Mn. F. Baldelló, 1936).

Alegret

Què li do - na - rem a la pas - to - re - ta?
Què li do - na - rem per a - nà a ba - llar? Jo li do - na -
ri - a u - na ca - put - xe - ta i a la mun - ta - nye - ta la fa -
ri - a a - nar. A la mun - ta - nye - ta no hi ne - va ni
plou i a la te - rra pla - na tot el vent ho mou.
So - ta l'om - bre - ta l'om - bre - ta l'om - brí flors i vi -
o - les i ro - ma - ni.

UB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General



No és cert,

que la imatge de la Mare de Déu de Montserrat, com alguns pretenen, i malgrat que així consti com a "Nota històrica" en els Goigs que, dedicats a Nostra Senyora de Montserrat, han estat editats per l'església parroquial de Sant Just i Sant Pastor, de Barcelona, hagi estat venerada en dita església. Copiarem la dita "Nota històrica". "Una vella tradició ens diu que en la primitiva església o Catedral que ocupava aquest lloc fou venerada per Sant Pacià una imatge de Maria, obra de Sant Lluc, dita la "Jerosolimitana", la qual, en esdevenir la invasió dels sarraïns, per por de possibles profanacions, fou amagada a la Muntanya de Montserrat pel Bisbe Pere, el dia 22 d'abril de l'any 717, restant al cor de la muntanya gairebé 170 anys, fins el jorn sortós de la seva meravellosa troballa".

Respecte d'aquesta tradició, hem fet un documentat estudi analític, publicat amb el títol: "*Origen de la Virgen de Montserrat*", en el qual es demostra clarament la falsedat de l'esmentada tradició, amb proves convincent dels autors que han tractat de Madona de Montserrat; per això ens abstenim de repetir els arguments exposats en dita obra, però sí que volem fer públic dos documents que precisin l'abast d'aquesta llegenda:

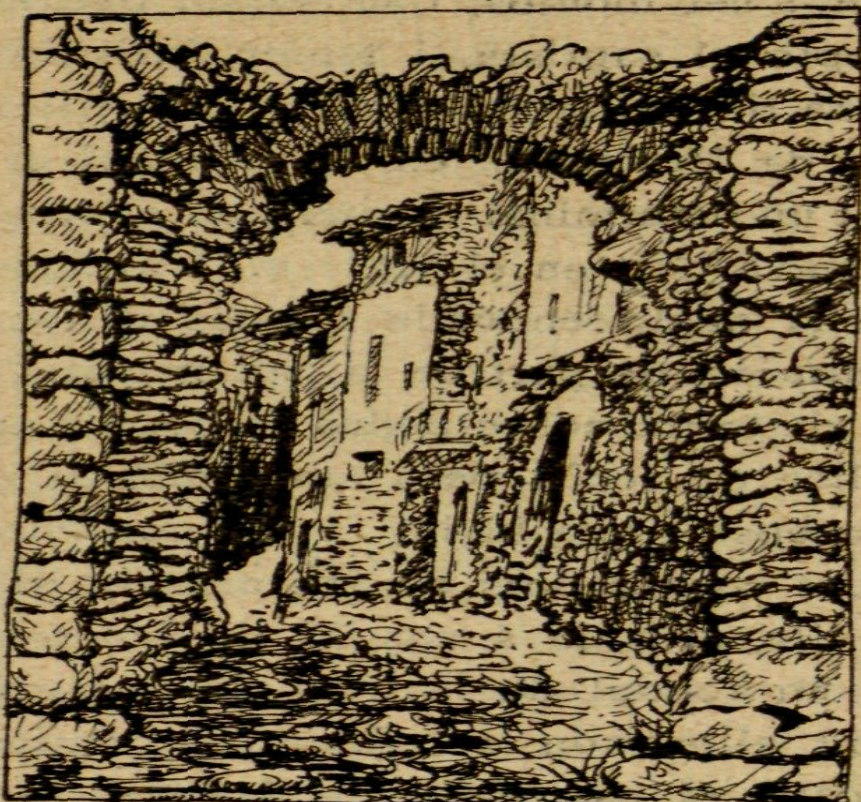
En el "*Llibro de Notas*", custodiat a l'arxiu de l'església de Sant Just i Sant Pastor, de Barcelona, hi ha consignada la següent: "Dia 11 de gener de 1823 = Havent disposat el govern de Barcelona traslladar la preciosa imatge de la Verge de Montserrat a aquesta capital, s'ha fet una sèria representació pels Ecònoms, Obrers i Comunitat d'aquesta parròquia, fundada dita representació en el que es llegeix al llibre titulat *Canònica Històrica Demostració de les Memòries, prerrogatives, etc.*, d'aquesta parroquial església (que es troba en el present arxiu) (1) a la Diputació Provincial, demanant amb justos motius tornés a ésser col·locada dita sagrada imatge a aquesta parroquial església, per haver estat ja venerada per espai de tres segles abans de la vinguda dels moros. S'espera el Decret.— Ferret, Ecònom".

El Decret s'obtingué molt aviat: testimoni és el *Llibro de actas o sesiones de la Diputación Provincial de Barcelona*, volum que comprèn els anys 1822-23, sessió del 22 de gener del 1823, on es consigna: "A una solicitud del Ecónomo, Comunidad y Obreros de la Parroquia de Stos. Justo y Pastor de Barcelona, pidiendo que la Imagen de Nuestra Señora de Montserrat fuese trasladada a aquella Iglesia, mandóse decretar que la Diputación no encuentra motivo para acceder a tal solicitud".

La negació no pot ésser més absoluta, la qual ni tan sols no és suavitzada amb frases dissimulades (així s'acostuma oficialment, quan ha de dir-se *NO*), o paraules aconhortadores, sinó que d'una manera taxativa i sense eufemismes de cap classe s'expressa: "la Diputación no encuentra motivos para acceder a tal solicitud".

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

(1) Quan a l'any 1919 vàrem cooperar a l'ordenació d'aquest arxiu, sota la direcció de mossèn Josep Ribas i Ribot, no vàrem trobar l'esmentat llibre, havent posat a contribució el nostre major interès per assolir-ho.



Portal del Pallars.

Castellbó

EN una de les estribacions pirenenques de l'Alt Urgell es troba aquest petit vilatge, de vella història; a unes quatre hores de camí des de la Seu d'Urgell i amagat en closa vall voltada d'altres muntanyes, formant un nucli de velles i típiques construccions, en son entorn ple de vestigis de velles muralles i portals d'entrada, amb una típica plaça, el riu que rep nom d'aquest poble té un pont d'una sola arcada d'alta volta i en sos afores, de bell esguard, uns molins fariners, era pas obligat per anar al Santuari de Sant Joan de l'Herm, pel coll de la basseta, en l'Alt Pallars, avui desviat per un camí veïnal que segueix la carena per prop de Pallarols; en son recinte hi tenia estada una Col·legiata, que fou suprimida a mitjans del segle XIII posant-hi un priorat de monjos negres, subjectes al diocesà; s'extingí la comunitat uns cinquanta anys després, pel Papa Eugeni IV; novament, als

començos del segle xvi hi torna a haver-hi la Collegiata amb un prior i set monjos, que tenien que ésser fills de la vila, excepte el sagristà, i tenien jurisdicció sobre la vall, i la veïna de Pallarols; subsistí dit orde fins al 1851.

El càrrec de Vescomte, en un principi era vitalici, i tingué adscrit un determinat territori, en el comtat d'Urgell, del qual formava part en el segle ix. L'antigor de la vila, l'església de la qual, renovada mantes votes, té vestigis de velles centúries, de part de la Seu marca l'entrada Romànica, creu de terme sobre pedró de pedres amuntegades. Es un bell lloc de repòs però amb mitjans primitius, ja que el minso hostal que hi ha fa els possibles per accontentar els pocs coneixedors de tan amagat vilatge.

Aquesta vila, situada a uns 12 quilòmetres de la Seu d'Urgell, en un fondal de la Vall del mateix nom, a la dreta, bastant allunyada del Segre, i dominada per un turó on s'alçava el castell de la família vescomtal, del qual sols en resten migrades despulles. Altitud aproximada sobre el nivell del mar, 780 metres.

Pel que al Vescomtat de Castellbó es refereix, és de creure que fou Guillem el veritable fundador d'aquest vescomtat. La donació que li féu Borrell, comte de Barcelona-Urgell en 988, de la vall de *Castell-lleó*, s'anomenà des de mitjans del segle xi, *Castellbó*.

En 1036 era vescomte Mir-Guillem, fin de l'anterior, i per mort d'aquest, figura l'any 1079 com a vescomte d'Urgell el seu fill Ramon Mir. Va succeir-lo el seu fill Pere Ramon, casat amb Sibilia, i com a única fila del vescomte de Cerdanya, en 1134 quedaren juntes aquestes dues importants cases.

Quan governava els estats de Castellbó el fill de Pere Ramon, *Ramon II*, tingué vàries diferències amb el bisbe de la Seu.

La primera vegada que es troba a *Arnau*, fill de Ramon II, titular-se vescomte de Castellbó, és a 24 de setembre de 1185, poc després del seu casament amb *Arnalda de Caboet* i de la mort del pare d'aquell.

Després d'una sèrie de vicissituds, la història de Cas-

tellbó, fins que Ferran el Catòlic s'apoderà del vescomtat, va unida a la casa de Foix. Roger I d'aquest nom a Castellbó i IV a Foix, casà amb la filla del vescomte de Cardona. Fondes i més accentuades diferències amb el prelat de La Seu des de 1241 caracteritzen el seu govern.

Al prendre possessió del comtat Gastó I, confirmà els privilegis que els seus predecessors havien atorgat a la vall de Castellbó.

El comte Mateu morí l'any 1398, sense tenir descendència, i el rei Martí restituí el vescomtat de Castellbó en l'any 1400.

Mort el comte Joan I en 1436, el succeí el rei fill Gastó IV, casat amb Elionor de Navarra i, per tant, cunyat, i després rival del desgraciat Príncep de Viana. Esclatada la guerra contra Joan II, la Diputació li confiscà els béns que tenia en aquest territori, cedint el de Castellbó a Huch Roger de Pallars, que comandava l'exèrcit, mes no es portà a efecte aquesta donació. El seu primogènit, nomenat també Gastó, usava el títol de Vescomte de Castellbó i morí abans que el seu pare, en 1470, deixant com a únics fills de poca edat, Caterina i Francesc Febus, que succeí a Gastó IV en tots els estats, baix la tutela de la seva mare Magdalena. En 3 de novembre del 1482, entra en possessió de la corona de Navarra, de la que, per tant, formava part el vescomtat de Castellbó. A 29 de gener del 1483, havia mort el jove sobirà i repercutiren a la seva germana Caterina tots els estats, fins que per virtut de les guerres promogudes per Ferran el Catòlic se n'apoderà aquest en 1512, i en 28 de gener de 1513 féu donació a sa muller Germana, del vescomtat de Castellbó.

En 1528, Germana cedí el vescomtat en hipoteca a Lluís Oliver de Boteller, qui arribà a titular-se vescomte sense ésser-ho. En 1548, cobrat l'import de la hipoteca, passà el vescomtat a la Corona.

JAUME MORELL

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

La llegenda de Joan Garí

VIVIA fent vida d'ermità un valencià molt devot de Déu i les coses santes anomenat Joan Garí, que tenia la cabana en un alterós cim de la muntanya de Montserrat. El diable decidí fer perdre aquella bona ànima i ell es féu també anacoreta i posà la seva cabana molt a la vora d'on vivia Garí.

Al mateix temps s'entrava al cos de Riquilda, filla del comte Wifred, que en el palau de Valldaura restà posseïda dels mals esprits.

Metges, savis i homes de tot el món visitaren Riquilda sense cap resultat satisfactori. Un digué que Riquilda tenia a dins el diable i calia que se li fes l'exorcisme.

Riquilda és portada a la Seu i fan el sant exorcisme sense que el dimoni vulgui sortir d'aquell cos. El monjo que li feia l'exorcisme digué al comte que sols Garí pot salvar la seva filla.

Riquilda fou portada a Garí l'endemà mateix, i la deixen a la seva cova; ja el dimoni ha temptat a Garí, que ja no prega amb tanta santedat i no és tan devot. Corrent com un boig va a la cova del fingit ermità i li explica tot. L'anacoreta fingit diu que el millor que pot fer és que mati a qui pot descobrir-lo, i li allarga un coltell de fulla ben esmolada, i Garí l'enfonsà al coll de Riquilda. Encara no havia acabat quan l'anacoreta fals recobra la seva figura. Garí en veure-ho, marxa corrent per la muntanya. S'encaminà a Roma i demanà perdó al Sant Pare. La penitència és imposada: puix com a bèstia va pecar, bèstia es tornarà. Caminarà de mans a terra, el seu cos serà cobert de pèl i serà privat de la paraula... fins que un infant acabat de néixer l'assabenti del seu perdó.

Així tornà a la seva cova, convertit de penitent en bèstia.

Ha passat molt temps. El Comte Wifred surt un dia de cacera per la muntanya santa... De sobte sonà el

corn, els gossos s'arremolinen i els ballesters hi fan cap... i Garí dins de la seva cova és pres per una fera estranya. En veure que és manyaga, la porten a Barcelona, al Palau.

Temps després tot Vallderiu es troba en festes per la vinguda d'un infant. En acabar el dinar, el Comte explica la cacera d'una bèstia estranya i la fa portar davant els convidats, però de sobte el fill del Comte, acabat de batejar, diu: "Aixeca't, Garí, que Déu ja t'ha perdonat". Garí recobra la figura, i explica el succeït. Els Comtes volen veure Riquilda morta i es dirigeixen a Montserrat i descolguen el cos de Riquilda, però no trobaren la seva filla morta sinó adormida, amb un senyal vermell al coll.

Hem consignat aquesta llegenda que fins a principis del segle xx se li havia donat certa veracitat; actualment es considera completament fantàstica i desproveïda de tot fonament, malgrat haver-se perpetuat en l'art pictòric.

MIQUEL VILAR I BLANC.



CONSELL

Es precís mastegar bé els aliments, per tal de tenir bones digestions. Hi ha molts vells que, per manca de dentadura, fan digestions difícils i laborioses, i en posar-se dents artificials recobren altra volta el bon funcionament de l'aparell digestiu.

Història xica, ben xica, d'una Granota grassa, molt grassa, i d'un Gripau prim i esquifit

EL cantó més ombriu d'una de les vores del gran estany, fou el lloc prèviament escollit pel senyor Gripau i la senyora Granota. Allí, doncs, plantaren la seva mansió.

Feia poc que s'havien emmaridat. El temps suficient, però, per a donar-se perfecte compte que llurs organismes no s'avenien a un mateix aliment. Per això decidiren nodrir-se cada u segons les seves conveniències.

El senyor Gripau, sotmès a un tractament especial motivat per la seva salut trencadissa, es veia obligat a mantenir-se de menjars fàcilment digeribles. Degut al seu estat, es veia prim i esquifit, tant, que fins feia pena veure'l.

En canvi, la senyora Granota s'ho engolia tot, fos el que fos, fent gala del seu païdor construït a prova de bomba. I això la feia estar grassa, massa grassa, tan grassa, que, ultra fer fàstic, amb prou feines podia bellugar-se.

Na Granota, no gens considerada, creient que la malaltia del seu company eren més manies que no altra cosa, molt sovint l'increpava durament.

—Volguessis imitar-me, t'atipessis com jo, faries més bona fatxa. Ben al revés d'ara, que de tan prim i esquifit apar talment que siguis transparent... Ja procuro que els nostres fills no segueixin la teva manera de fer; igual com jo saben treure'n partit dels menjars, i mira-te'ls com pugen: grassos i llunts que enamoren.

El bon Gripau, per tota resposta, contestava:

—Granota, granota; la teva golafreria, puix que de golafrès són qualificats els que com tu procedeixen, t'oportunarà seriosos compromisos, tal vegada algun disgust greu...

Estrepitoses rialles, acompanyades de cert gest ben significatiu, ofegaven, quasi sempre, els encertats consells del marit.

Un matí, ple de sol i d'alegria, en tornar de passeig, prop de casa seva, en traspassar la carretera, el compromís tantes vegades pronosticat, es presentà.

Fou en trobar la rodera, ampla i resseca, quan Na Grana, després de baixar-la feliçment, no pogué pujar-la. Prou maldava i lluitava per assolir altra vegada el terreny pla, però tot era inútil. Acabà les forces ben aviat. Llavors cridà. Ningú no l'oí. Hi tornà, tampoc. Provà novament. Feina inútil.

Entretant, els ocells, tot cantant i saltironant, semblaven alegrar-se de l'angoixosa situació del dissortat batraci.

Per últim, fent un esforç, tragué forces de flaqueza... però tampoc no aconseguí el que desitjava.

Un carro, tirat per sis muls, calmós i pesat, carregat a més no poder, fou qui li administrà el càstig corresponent.

Bona estona després, el Gripau, contenint els sentiments que el dominaven, mostrà als seus fills llur mare esclafada al fons de la rodera. I els digué:

—No sigueu golafres, fills meus, car és un gros manquement que, tard o d'hora, Déu puneix. Si la vostra mare, en lloc de desoir-me, m'hagués cregut, no hauria tingut segurament, aquesta mala fi.

JOSEP M.^a SALAS I JULIÀ.



RECORD

L'antic Principat de Catalunya, fou subdividit en quatre províncies, per reial decret de 30 de novembre de 1833. Abans formava una sola província dividida en 13 corregiments, denominats de Barcelona, Cervera, Girona, Figueres, Lleida, Manresa, Mataró, Puigcerdà, Talarn, Tarragona, Tortosa, Vilafranca i Vic.



P r e g à r i a

Verge Bruna de la Serra,
Madona de Montserrat,
per la catalana terra
vinc a demanar pietat.

Vull pregar-vos que amorosa
els vostres fills protegiu;
els estrangers ens fan nosa
i ens roben l'escalf del niu.

La brivalla castellana
ens apunta l'arma al pit
i la nostra terra ufana
en desferra ha convertit.

I puix Vós d'Emperadora
teniu poder celestial,
llenceu aquesta gent fora;
deslliureu-nos d'aquest mal.

Retorneu a nostra terra
el seu esplèndid passat,
Verge Bruna de la Serra,
Madona de Montserrat!

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.



CATALANS NOTABLES

Manuel de Cabanyes i Ballester

AQUEST poeta català va nèixer a Vilanova i La Geltrú, el dia 27 de gener de l'any 1808. Va estudiar les primeres lletres al col·legi de les Escoles Pies de Barcelona; després cursà la Filosofia i Jurisprudència a les universitats de Cervera i Saragossa, obtenint en aquesta última el grau de Llicenciat en dret, en 1832, i al següent any va merèixer el privilegi d'ésser advocat dels Reials Consells. Mes no va exercir la seva carrera per haver-se dedicat a la literatura.

Les seves produccions poètiques, encara que poc nombroses, bastaren per col·locar el nom del seu autor a la capçalera dels primers lírics d'aquell temps, doncs al col·

leccionar-les en 1833 amb el títol de *Preludios de mi lira*, causaren admiració entre els erudits, que descobriren en l'autor un geni sublim, i crítics eminents el qualificaren de Píndar de Catalunya i digne successor d'Horaci. Hem de remarcar que aquest poeta vilanoví fou també cantor de les tristeses de l'ànima, i que l'esperit de Cabanyes, amb tot i estar embolcallat de tristeses, va saber agermanar amb aquesta, com geni que va ésser de la poesia, la bellesa sublim de la qual el nostre excels patrici n'estava sadollat.

Ha estat un dels catalans que millor han escrit en castellà, emperò sense deixar d'ésser català per la concisió de la frase.

Va morir a La Granada (Barcelona), el dia 16 d'agost del 1833.

Durant bastant temps, potser mig segle, va estar quasi oblidat el seu nom, però ara en pocs anys se li ha fet justícia, i personalitats com Manuel Milà i Fontanals, Marcellí Menéndez i Pelayo i Miquel S. Oliver, es prengueren amb l'entusiasme i eficàcia la reivindicació de la seva indiscutible glòria literària. Sembla impossible que havent mort als vint-i-cinc anys, hagi deixat una impressió tan profunda de la seva inspiració.

Vilanova i La Geltrú ha perpetuat dignament el nom de Cabanyes, col·locant la seva noble figura, en 1890, en el frontis de la Biblioteca-Museu Balaguer, com convidant el vianant a entrar en aquell recinte on hi roman la trilogia que mai no hauria d'apartar-se del pensament humà: Bé, Veritat i Bellesa, atributs que emplen les composicions del nostre compatrici.

Barcelona també ha honorat al poeta, posant el nom de Manuel de Cabanyes a un dels seus carrers, per a perpetuar la seva memòria.

MIQUEL FORTUNY.



ENDEVINALLES

A veure qui m'endevina,
ho diré clâ i català:
Visc en un cap de finestra
i sempre sóc amb sofà.

(La Metra F).

Tinc pèl i no sóc bèstia,
tinc ales sense sê ocell,
em cerquen homes i dones
i es dóna llustre el qui em té.

(El barret).

Vaig venî al món per un punt;
un punt sol em va acabar.
Si endevines el meu nom
sols em diràs la meitat.

(La mitja).

Sóc fill d'una cabra;
em pega el meu amo,
i tothom tremola
sempre que jo mano.

(El timbal).

Pica i no té bec,
vola i no té ales,
xiqueta i vermella...
No saps què és encara?

(L'espurna).

Jo tinc el que Déu no té.
A veure si saps el què?

(Germans).



Gravat modern de la Verge de la Cisa.

El Santuari de la Mare de Déu de la Cisa

DINS de la rodalia de l'actual parròquia de Sant Pere de Premià de Dalt, hi ha una capelleta ermitana dedicada a la Mare de Déu de la *Cisa*, que s'anomena així per ésser aquest el nom del terrer on fou meravellosament trobada la santa imatge de la Verge, segons ho refereix una molt antiga i piadosa tradició.

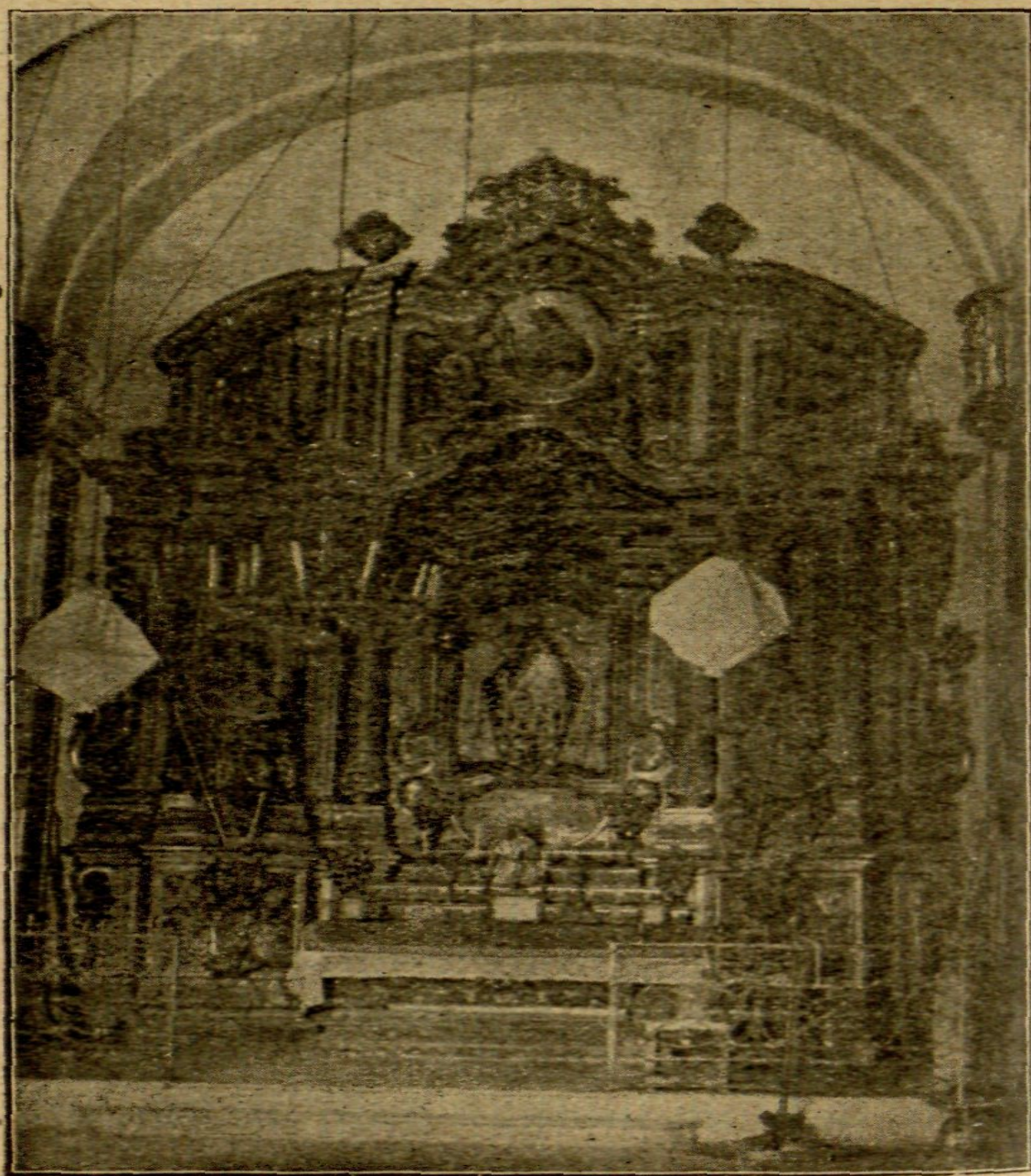
Conta, aital tradició, que mentre una pastoreta del Mas *Cisa* vigilava un bou que pasturava prop de dita masia, se li enfonsà la terra a l'animal, i al fons, dins d'una

cova, hi trobà la noieta una petita imatge, que se li figurà era una nina, i tota joiosa la posà al cistellet que portava, i se n'anà tot seguit a ensenyar-la als seus amos. Ben aviat, però, se li canvià el goig en pena, puix trobà que li havia desaparegut del cistellet, sense saber com, per la qual cosa tornà a la cova, i allí, amb singular sorpresa, hi trobà l'objecte de la seva alegria. Collocà altra vegada al cistellet la susdita imatge, i, creient-se tenir-la ben segura, s'entornà a la masia; mes, en voler ensenyar la nina, es trobà que també havia desaparegut, sens poder-se explicar com això podia succeir, repetint-se aquest fet per tercera vegada. Comprangueren els amos que, en això, hi havia quelcom d'extraordinari, i se n'anaren al lloc on la pastoreta fou tan sortosa. Arribats al lloc, vegeren en aquella cova una imatge de la Santíssima Verge amb l'Infant Jesús, i de seguida anaren a Premià a contar-ho a les Autoritats.

Rublerts de santa alegria aquells bons fidels, que amb aqueix fet experimentaren una especial protecció de la Mare de Déu, resolgueren traslladar la santa Imatge a l'església parroquial, com de fet ho portaren a cap, organitzant-se una solemne processó. Si la pastoreta no tingué la sort de guardar al seu cistellet la santa Imatge, tampoc el temple parroquial va poder guardar tan preat tresor, puix desaparegué de l'església sense que els fidels se n'adonessin, per la qual cosa tornaren a la cova, on la varen trobar, i novament fou portada a l'església; mes també va desaparèixer. Llavors van creure que a la cova era on volia ésser venerada la Mare de Déu, en la seva santa Imatge.

Si bé el lloc on fou trobada la Mare de Déu és dins el terme de Premià, com que el terreny anomenat *Cisa* s'estenia fins dintre el terme de Vilassar, això va ésser causa que ambdós pobles pretenguessin posseir aquell sagrat tresor. Els de Vilassar, per a fer assegurar més la seva pretensió, collocaren la sagrada Imatge de cara a Vilassar, mes ella es girà de cara a Premià, entenent-se que a Premià corresponia ésser el custodi de tan rica joia, i a aqueix fi es fabricà una capelleta més amunt de la cova.

La sagrada Imatge és d'escultura; té 30 cm. d'alçada, i li manca el braç dret. Porta corona mural, i està asseguda damunt un escambell amb coixí; duu a la falda l'Infant Jesús, que es troba en mal estat de conservació.



Altar de la Mare de Déu de la Cisa.

La capella, amb el títol de Mare de Déu de la Cisa, consta ja en una escriptura de l'any 1408, en virtut del qual document, En Joan Sisa, de Premià, va establir a En Pons Ferrer, de dita parròquia, una propietat situada a *Fonte Nela*, ço és Fontanella, situada part damunt de la capella de Santa Maria de la Sisa.

Es del cas suposar que la primitiva capella de la Mare

de Déu estava molt desmillorada, quan es resolgué fer-ne una altra, la qual va començar-se en 1543, essent el mestre de l'obra En Joan Vives, mestre de cases de Vilassar, qui signà el contracte de l'obra amb els jurats, obrers i prohoms del consell de Premià.

En 1713, a 18 d'agost, els soldats de Felip V la cremaren, però, sortosament, es salvà la sagrada Imatge de la Verge. Es trigà, encara, alguns anys a construir l'actual, i a ben segur que la cremada fou més o menys refeta.

La formosa i gran capella actual fou començada el dia 27 de maig de 1742, en la qual diada posà la primera pedra el senyor rector de Premià, Dr. Pere Singla.

El santuari s'anà fabricant poc a poc; emperò, amb l'ajut de Déu i de la Verge Santíssima, si bé va començar-se la capella, també va donar-se-li complement, esdevenint-se aqueix en l'any 1759.

Quan la capella estigué enllestida, la beneí el Dr. Vives, als 29 de juny del 1759.

El referit santuari, d'estil arquitectònic greco-romà, és bastant gran, puix conté dues capelles per banda, i a ambdós costats del presbiteri la capelleta del Sant Sepulcre i la Sagristia. Al llindar de la porta de la capella, hi ha esculturat l'antic escut del Comú, format per una corona i dues palmes, i al dessota s'hi llegeix la data de 1745, en quin any es treballà dit portal. Al damunt de l'esmentat escut hi ha gravat sobre marbre la llegenda: SANTUARIO DE N.^a S.^a DE LA CISA. *

JOSEP MAS, PVRE.

* En aquest Santuari hi celebrà les noces de plata sacerdotal el nostre col·laborador i bon amic Mn. Josep Mas i Domènech, Pvre. Escaient-se en l'actual any de 1936 i dia 28 d'abril, les seves noces d'or, ens és plaent testimoniar-li el nostre afecte més sincer.—
MIQUEL CODINA.



Detall del campanar de Reus.

El campanar de Reus

AQUEST imponent campanar gòtic de la ciutat de Reus, data del segle XVI. Començaren les obres l'11 de novembre de 1520, donant-se per acabades en 1566. La seva altitud és de 63 metres, i tot ell és de pedra de suldó extreta de les pedreres de Salou. Consta el campanar de 5 pisos, contenint diverses campanes, essent la major d'elles la batejada amb el nom de Petra Clàudia, que n'és la que senyala les hores i la qual tan sols és voltejada per la diada del Corpus i per la Festa major de Sant Pere.

Des del seu cinquè pis s'albira un panorama immens, puix que és innombrable el nombre de ciutats, pobles, ermites, serres, etc., que des d'ell es pot contemplar.

Per cert, que al construir-se ja motivà un plet amb el Cambrer (senyor feudal) i el Consell de Reus. Allegava el feudal que el campanar no podia ésser més alt que la torre del Castell (avui gairebé desaparegut); el Consell, però, en féu cas omís de la pretensió del feudal, continuant les obres, i contestant-li que no era ell el que es devia preocupar de l'alçada que poguessin tenir les edificacions de la llavors vila de Reus; donant-se, però, el cas paradoxal que s'acabà el campanar i el plet entaulat pel senyor feudal, encara es tenia que fallar. Altres entorpirments per part de l'arquebisbat es buscaren per a fer fracassar l'obra dels reusencs que volgueren edificar una torre-campanar la més alta de tota la comarca, objectiu que, amb tot, aconseguiren per la seva tenacitat i fermesa en el projecte.

Moltes coses es poden contar d'aquest altívol cloquer, i una d'elles, és que, antigament, per la festa major o altra festa grossa, el campaner pujava al cim i feia unes quantes acrobàcies, amb l'ai! al cor dels espectadors, per tan arriscada temeritat.

En la majoria de festes de Reus, un dels números més importants del programa n'és la il·luminació del campanar, que les moltes de les vegades arriba a assolir proporcions extraordinàries i d'un efecte majestuós.

Si l'espai que de CURIOSITATS DE CATALUNYA poguéssim disposar fos més gran, ¡que en diríem de coses d'aquest joíell que per la seva altitud senyala des de lluny la ciutat de Reus i que és el més estimat dels reusencs!...

J. O. i T.



FOLKLORE AFORÍSTIC



LA SALUT

Es la salut un tresor
més ric que la plata i l'or.

Sens salut, fins la riquesa
enveja sana pobresa.

Amb salut, fins l'indigent
es troba el manteniment.

Sens salut no hi ha alegria,
ni en la ciutat ni a la masia.

Amb salut fins els pobrets
logren estar-ne alegrets.

La salut, quan desitjada!,
mes també, ¡quan mal cuidada!

Tal mal que no es pot curar
fàcil n'era d'evitar.

Tot mal no es pot evitar,
mes de molts t'en pots lliurar:
té la higiene per objecte
lliurar de mals al subjecte.

Per conservar la salut
pren de guardar-la habitud.
Si d'aquest consell no fas cas
per imprudent patiràs.

La higiene, si bé s'observa,
la bona salut conserva.
De metge i d'apotecari
estalvia molt salari,
superant per l'eficàç
la medicina en tot cas.

Dels aires fuig la corrent;
si no, en tindràs escarment.

La roba i l'habitació,
com més netes, més millô.

Qui en sa cara i cos n'és brut
molt compromet la salut.

D'ésser net l'home rural
de molt no's cuida com cal.

La netedat és virtut
com i també n'és salut.

Es la brutícia vergonya
no menys que mala ponsonya.

En tot temps la porqueria
causa molta malaltia.

Net el cos ne deu estar
per a millor transpirar:
quan els poros s'obstrueixen
els cossos ve que'n pateixen,
sofrint-ne tan greus mals
que fins poden ser mortals.

Molt sovint el cap i peus
rentar-te ben bé te deus.

Bé que molt útil el bany,
pres sens cuidado fa dany.

No entres a l'aigua suat
ni després d'haver menjat:
al sortir-ne, eixuga't bé,
vestir-te prompte convé.

L'exercici del nadar
la higiene deu aprovar,
perquè a més de llimpiesa
te donarà fortaleza.

En l'aigua pura i corrent
deurà nedar el prudent;
la que ve de tempestat
febres a molts ha causat.

El vestit que t'has mullat
prompte deu ser-ne mudat:
eixugat sobre el cos
ser-te podrà molt danyós.

Qui de metges n'és faltat,
farà a grans mals la burleta
si amb alegria i dieta
guarda repòs moderat.

Prudent i lícit amor
no deu fer sent jove por,
puix Déu mateix l'inspirà
quan l'Arca de Noè deixà;
mes quan el vigor decanta
l'amor al discret espanta,
que és l'amor en la vellesa
molt contra naturalesa:
per això el qui es casa vell
arrisca fer-se'n la pell;
si amb jove ho fa, el borinot,
s'obra més prompte el clot.

Quan falta salut moral,
la física no és cabal;
puix quan es passa neguit
el cos pateix i l'esperit.

Tota discòrdia i litigi
roba la tranquil·litat:
no evitar-ho és disbarat
que sol deixar mal vestigi.

Qui els mals passa amb alegria
cos i esperit alivia;
el qui no es pot alegrar
almenys es deu resignar.

Per curar, si te sents mal,
no estalvies el teu caudal:
per recobrar la salut
n'és tot gasto ben degut.

Per a estar bo, ser moral
precepte n'és capital:
puix qui escarneix la virtut
no pot esperar salut.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

N. F. DE R.

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA